

UDK: 341.171.071.51(4-672EY)

**THE LEGITIMACY OF THE EUROPEAN UNION AS A GLOBAL ACTOR ON
INTERNATIONAL POLITICAL SCENE UNDERMINED BY THE ENLARGEMENT**

Liljana Jonoski

PhD student

International law and politics, Law Faculty, Kicevo

liljana.jonoski@gmail.com

Abstract

The EU enlargement process has stalled over the last decade and there appears to be little prospect of any of the current candidate countries securing accession in the near future. The failed EU enlargement agenda will have significant implications on the confidence of the EU as a global player, and the legitimacy of the EU as a significant political force on the international stage and in relations with third countries is also called into question. The commitment to the enlargement of European Union with North Macedonia and Albania was overshadowed by the demands of Bulgaria set at the level of criteria for North Macedonia for the country's accession to the EU. On the other hand, accelerated process for enlargement of the European Union with Ukraine, Georgia and Moldova is being advocated. How much such developments affect the legitimacy and credibility of the EU in international relations, but also what is the role of the "soft" power of the Union in the process of enlargement to overcome the national interests of the member states and prevent them from being set up as interests of the Union are questions to which this paper is focused on and provides the answers.

Keywords: European Union, enlargement, legitimacy, "soft" power, EU foreign policy, international relations

**ЛЕГИТИМИТЕТОТ НА ЕУ КАКО ГЛОБАЛЕН АКТЕР НА МЕЃУНАРОДНАТА
ПОЛИТИЧКА СЦЕНА ПОТКОПАН ОД ПРОЦЕСОТ НА ПРОШИРУВАЊЕТО**

Лилјана Јоноски

Докторанд на Меѓународно право и политика на Правен факултет – Кичево

liljana.jonoski@gmail.com

Апстракт

Процесот на проширување на ЕУ е во застој во текот на последната деценија и се чини дека има малку изгледи за некоја од сегашните земји кандидати да обезбеди пристап во блиска иднина. Неуспешната агенда за проширување на ЕУ ќе има значителни импликации врз довербата на ЕУ

како глобален играч, а се доведува во прашање и легитимитетот на ЕУ како значајна политичка сила на меѓународната сцена и во односите со трети земји. Заложбата за проширување на Европската Унија со Северна Македонија и Албанија беше засенета од барањата на Бугарија поставени на ниво на критериум за Северна Македонија за пристапување на земјата во ЕУ, а од друга страна пак се заговара забрзано проширување на Европската Унија со Украина, Грузија и Молдавија. Колку ваквите случувања задираат во легитимитетот и кредибилитетот на ЕУ во меѓународните односи, но и колкава е улогата на „меката“ моќ на Унијата во процесот на проширување за надминување на националните интереси на државите членки и спречување за нивно поставување како интереси на Унијата, се прашања на кои што овој труд се фокусира и ги дава одговорите.

Клучни зборови: Европска Унија, проширување, легитимитет, „мека“ моќ, надворешна политика на ЕУ, меѓународни односи.

Вовед

Најсложениот сегмент кога ја набљудуваме и анализираме Европската Унија е надворешната политика, како и меѓународните односи кои што Унијата ги гради со трети земји. При тоа треба да се напомене дека улогата, но и начинот на делување на ЕУ во однос на надворешната политика се разликува сосема од она што се нарекува внатрешна политика на Унијата, па токму затоа и влоговите се многу повисоки во областа на надворешната политика отколку во кој било друг дел на Унијата. Исто така треба да се спомене дека токму тука и влоговите на државите се највисоки затоа што често пати од надворешната политика и изградените меѓународни односи зависи и опстанокот и напредокот на одредена држава. Овие фактори многу лесно може да ги охрабрат земјите членки на Унијата да дејствуваат еднострано и на тој начин да го поткопуваат настојувањето на ЕУ за создавање на заедничка надворешна политика. Впрочем за тоа и не мора да се оди многу подалеку од земјите на Западен Балкан, за пример да го земеме пристапувањето на Турција кон Унијата каде што земјите членки ги наметнуваат своите национални интереси и политики во процесите на преговори помеѓу ЕУ како политички и правен субјект и земјата кандидат за членство.

Овој труд дава преглед на моќта со која што располага Унијата и тоа ставајќи ја во фокусот нејзината „нормативна“ и „мека“ моќ по кои што како заедница е препознаена како уникатен политички и правен субјект, но го разработува и делот на супранационалната и меѓувладина теорија на спогодување во насока на утврдување на реалната моќ и легитимитет кој што го има Европската Унија кога ќе се земе предвид процесот на проширување. Колкав е кредибилитетот на Унијата во меѓународните односи и кон трети земји се разгледува во последниот дел од трудот и тоа преку земањето на конкретен случај, а тоа е барањето за членство на Северна Македонија во Унијата и наметнувањето на националните бугарски интереси и барања како елемент од критериумот за „добрососедски“ односи меѓу државите.

2. Моќта на Европската Унија – нормативна vs „мека“ моќ на заедницата

Почетоците на теоризациите за Европската Унија, како различен субјект во меѓународните односи потекнуваат од Франсоа Дишен (François Duchêne) уште во седумдесеттите години на

минатиот век. Дишен беше меѓу првите што ја забележа и што ја тероризира оваа несекојдневна улога на Европската Заедница, дефинирајќи ја како „цивилна моќ – Европа“ (Duchêne, 1972). Всушност негирањето на употребата на воена сила и средства во решавањето на конфликтите помеѓу државите и народите ја прават различна од сите претходни видови на унији и видови на интеграции кои што ги прават земјите во Европа.

Преку опишување на концептот на „ЕУ како нормативна моќ“ Манерс се обидува да ги надмине недостатоците на стариот концепт на „ЕУ како цивилна моќ“ кои, според него, се ориентирани кон вестфалските концепти на државност, односно кон објективно разбирање на моќта и кон рационалните интереси како движечка сила за надворешните политики. Напротив, поимот на „нормативна моќ“ вклучува разбирање на моќта како „моќ на убедување“, како „идеолошка моќ“ (*idée force*) којашто цели да ја надмине дебатата за државност преку разбирањето на меѓународниот идентитет на ЕУ (Manners, 2002:239). Токму овој специфичен идентитет ѝ овозможува на Унијата да промовира рационално-вредносно надворешно однесување на меѓународната сцена, преку кое ги шири универзалните вредности на мирот, на демократијата, на владеење на правото и на човековите права.¹⁰

Од друга страна, освен ваквата нормативна моќ или сила на Европската Унија, многу често кога се говори за кредибилитетот кој што го има ЕУ особено во надворешните односи, се споменува и „меката моќ“ на оваа заедница која што, исто така, е близу до нормативната моќ. Што се однесува на „меката моќ“ на привлекување и убедување, тоа може да изгледа премногу нестварно за да има значење во глобален контекст, обележан со остри геополитички тензии. Но, меката моќ ги одразува политичките, социјалните и економските трендови кои ја определуваат краткорочната и долгорочната перформанса на која било земја или блок. Тука, исто така, се чини дека ЕУ е во добра форма. Но, што всушност претставува „меката“ моќ?

Во политиката (и особено во меѓународната политика), „меката“ моќ е способност да се влијае на однесувањето на другите преку привлекување (за несвесно и доброволно) да ги посакуваат резултатите кои вие ги посакувате. Ова е спротивно на концептот на присилување (концепт на „тврда“ моќ). Меката моќ потекнува од културните вредности, политичките вредности и надворешната политика. Во 2012 година, Џозеф Нај од Универзитетот „Харвард“ објаснил дека кај „меката“ моќ, „најдобра пропаганда е да нема пропаганда“, и објаснил дека за времена информатичката ера, „кредибилитетот е најоскуден ресурс“.¹¹

Терминот за прв пат бил употребен од Нај во неговата книга од 1990 година: „Предодредена да води: Променливата природа на американската моќ“.¹² Во оваа книга тој напишал: – „Кога една земја ќе ги натера другите земји да го сакаат она што таа го сака, ова може да се нарече привлечна или „мека“ моќ, за разлика од „тврдата“ или командната моќ кога таа им наредува на другите да го

¹⁰ Крстевска, Никодиновска, А.; Концептот на нормативна моќ на Европската Унија; Зборник на УГД, 2010, Линк: <https://js.ugd.edu.mk/index.php/YFL/article/view/199/199>

¹¹ Nye, Joseph (8 May 2012). „China's Soft Power Deficit To catch up, its politics must unleash the many talents of its civil society“. *The Wall Street Journal*.

¹² Nye, Joseph S. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. Art of Mentoring Series (reprint. изд.). Basic Books. ISBN 9780465001774

прават она што таа го сака“.¹³ Концептот бил доразвиен во неговата книга од 2004 година: „*Мека моќ: Средства за успех во светската политика*“.

„Ако една држава може да направи нејзината моќ да изгледа легитимна во очите на другите, ќе наиде на помал отпор кон нејзината надворешна политика; ако културата и идеологијата на една држава изгледаат привлечни, сојузниците ќе бидат подготвени да ја следат, наместо да им биде наредено да го прават тоа; и ако државата може да воспостави меѓународни норми во согласност со сопственото општество, нема да биде задолжена да го менува своето однесување.“¹⁴ Според Нај, „меката“ моќ на земјата доаѓа првенствено од три извори: нејзината култура; нејзините политички вредности, како што се демократијата и човековите права, кога тие доследно се применуваат; и нејзините политики.¹⁵ Сепак, еден од „недостатоците“ на „меката“ моќ е поврзан со долгата временска рамка потребна за постигнување на посакуваните ефекти и резултати.¹⁶ Покрај тоа, многу од нејзините клучни ресурси се надвор од контролата на владите, особено во демократските општества. Невладините актери, како што се: претпријатија, универзитети, фондации, верски институции и протестни движења поседуваат различни степени на „мека“ моќ, која понекогаш ги зајакнува официјалните цели на надворешната политика, а понекогаш ги поткопува.¹⁷

Од друга страна пак, индексот „Мека моќ 30“¹⁸ ги оценува земјите според шест категории: културно достигнување и привлекување, дигитална инфраструктура и способности во дигиталната дипломатија, човечки капитал и образовна привлечност, деловно пријателство и капацитет за иновации, дипломатска мрежа и квалитетот на политичките институции. Според оваа мерка, пет од светските топ десет земји и 16 од топ 30 се земји членки на ЕУ. САД се рангирани на петто место, а Кина на дваесет и седмото место.¹⁹

Но, колку ваквата „мека“ моќ е „тврда“, кога говориме за ЕУ и критериумите поврзани со проширувањето, особено ако оваа моќ ја гледаме низ призмата на добрососедските односи?

3. Легитимитетот на ЕУ и „добрососедските односи“ како критериум за проширување

Погоре споменатиот начин на донесување на одлуки, особено во делот на надворешните односи и прашањето на проширувањето, „најдобро“ го искуси Северна Македонија како земја која што има аспирации за членство во Европската Унија. Дека земјите се поделени во делот на своите одлуки и размислувања за надворешната политика и проширувањето, но и за „проблематичниот“ консензус на донесување одлуки, најдобри сведоци сме ние како држава. Имено, од добивањето на кандидатскиот статус за членство во ЕУ изминаа повеќе од 17 години, а ние сè уште сме пред вратата на ЕУ без отпочнати преговори за членство во Унијата и тоа токму заради активностите или одлуките на поедини земји членки на Унијата. Долги години наназад тоа беше Грција која што ни

¹³ Nye, Joseph. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (London: Basic Books, 1990).

¹⁴ Van Ham, Peter (2014), “Social power in public diplomacy” in Zaharna, R.S., Arsenault, A., and Fisher, A. Eds. *Relational, networked and collaborative approaches to public diplomacy*, London: Routledge, 31-42

¹⁵ Nye, Joseph S. (2022), Whatever happened to soft power, *Aspistrategist*, <https://www.aspistrategist.org.au/whatever-happened-to-soft-power/>

¹⁶ Ибид,

¹⁷ Ибид,

¹⁸ Solana, H.; A dose of euro realism,

https://www.realclearworld.com/2021/08/28/a_dose_of_eurorealism_792043.html

¹⁹ Ибид,

ги блокираше евроатланските интеграции заради името на државата. Со тешка одлука која што уште повеќе го подели и онака поделеното општество на нашата држава беше променето името на државата, одлука која што внатре нè чинеше многу, а ни го отвори патот кон ЕУ и НАТО. На 27 март 2020 година Северна Македонија стана членка на НАТО, но еве и после 3 години од членството во оваа асоцијација обичниот граѓанин нема почувствувано речиси никакви промени, барем не видливи за него. Секако дека нивото на нашата одбранбена и безбедносна политика е зголемена, но и стабилноста на земјата и привлечноста за странски инвестиции, но тоа не се промени кои што се видливи веднаш и кои што се препознатливи за сите граѓани. Тоа пак води и кон една друга проблематика со која што се соочуваме како држава, а тоа е т.н. бела чума односно иселувањето на младите и одливот на „мозоци“ од државата. Според податоците од последниот попис имаме 56 населени места помалку во нашата држава, а голем број од градовите се преполовени во однос на бројот на жители.²⁰

И токму во моментот кога помисливме дека ваквите егзодусни сцени ќе можеме да ги запреме и да ја промениме секојдневната реалност, ни доаѓа ветото од Франција, односно создавањето на новата рамка за преговори која што повторно нè остави по кој знае кој пат пред вратата на ЕУ. Сакале или не успеавме да го прилагодиме и тој дел, ја прифативме француската преговарачка рамка со 68 гласа ЗА во Собранието на РСМ во јули 2022 година²¹, за повторно да не ни ги отворат вратите, овој пат поради ветото кое што ни го постави Бугарија и со кое што сè уште се мачиме да излеземе на крај. А тука е и Албанија која што пак во целиот случај изгледа како колатерална штета поради односите кои што Република Северна Македонија ги има со соседите, а кои што никако да тргнат на позитивната страна од приказната. И токму затоа, согласно последното истражување на Институтот за европска политика, но дебатите со граѓаните беше утврдено дека расте евроскептицизмот кон Унијата и тоа токму поради нејзините одлуки, односно одлуките на дел од нејзините членки.²²

Северна Македонија направи реформи, ги исполни барањата и направи доста жртви на патот кон отворање на преговорите за членство во Европската Унија. Реформи до полноправно членство сè уште има, но очигледна е волјата и желбата на општеството за пристапувањето.²³ Генерално земено, поголемиот дел од македонското општество е за членство во Европската Унија, но растот на евроскептицизмот е очекуван поради тоа што процесот на пристапување трае долго и се забележуваат двојните аршини од страна на ЕУ во пристапувањето на земјава и некои поранешни пристапувања. Имено, земјава изминативе години покажува волја за пристап во ЕУ, но сепак довербата во Европската Унија како кредибилен партнер на земјава се намалува, пред се поради долгото време поминато во „чекалицата“.

Односите со Бугарија и бугарското вето за почетокот на преговорите се помеѓу главните причини за растот на недовербата, но и односот на ЕУ кон земјите од Западен Балкан, но и кон Украина, Молдавија и Грузија е реактивен, наместо проактивен. Освен главното прашање кое што во моментот ја мачи нашата земја, односно внесувањето на Бугарите во Уставот на РСМ, кое што

²⁰ Државен Завод за Статистика, Резултати од попис 2021; <https://popis2021.stat.gov.mk/>

²¹ Радио Слободна Европа; Францускиот предлог помина во Собрание и во Влада; <https://www.slobodnaevropa.mk/a/31946349.html>

²² Институт за Европска Политика, Дебата: Граѓаните сакаат во ЕУ, но евроскептицизмот расте поради односот на Унијата кон земјава; Линк: <https://epi.org.mk/post/24468>

²³ Ibid,

можеби и не би било така проблематично доколку тоа се прави на еден транспарентен и отворен начин, но и со реципроцитет во соседна Бугарија за Македонците таму, како еден од главните недостатоци во политиката на ЕУ поради кој паѓа довербата во Унијата во земјава е и премалата промоција на ЕУ и европските вредности пред граѓаните, бидејќи се чувствува одреден елитизам и отуѓеност на ЕУ и нивната политика од страна на просечниот македонски граѓанин.

Ова всушност и треба да го донесе, само по себе, отворањето на преговорите со Европската Унија под услов да не се најде уште некоја пречка која што би ја поставиле земјите – членки иако мора да признаеме дека ние ни последната сè уште не се ја преминале, а тоа се уставните измени и внесувањето на Бугарите во Уставот. Преговорите за членство ќе бидат стабилизирачки фактор не само за нашата држава, туку и позитивен сигнал за целиот регион. Во преговорите ќе ни стане јасно дека интеграциите не се само добрососедските односи, туку станува збор за еден колосален потфат за трансформација на државата и општеството што ќе бара трпение од сите нас, но и откажувања во многу области од нашето живеење, а во насока на создавање на функционална правна држава со ефикасен правосуден систем. Колку ние, а и ЕУ ќе ни помогне на овој пат останува да видиме во периодот кој што следува за да може со сигурност и да се даде одговор на прашањето што е она што ќе натежне повеќе на вагата дали евроскептицизмот или еврооптимизмот, но и каков ќе биде патот по кој ќе продолжи да се движи Северна Македонија не занемарувајќи го тука и руското влијание како кај нас така и во регионот.

4. Легитимитетот на ЕУ во очи на третите земји преку процесот на проширување

Способностите и капацитетите на надворешната политика на ЕУ се комплексни и се разликуваат од сите надворешни политики кои што ги имаат нејзините земји членки. Воспоставувањето на надворешната политика, но и заземањето на став во меѓународните односи сè уште зависи од поединечните одлуки и политики на земјите членки и најчесто токму од тие одлуки зависи позиционирањето на Унијата кое што генерално е на принцип на т.н. „мека“ сила, односно нема обврзувачко дејство или пак тоа е ограничено и насочено од страна на земјите членки²⁴, како што практично е и во нашиот случај, (долго време Грција беше таа која што го диктиреше напредокот на нашата земја кон ЕУ, а од тоа зависеа и одлуките и насоките на Европската комисија, а последниве две-три години таа улога ја презема Бугарија со нејзините вета и барањата поврзани со бугарското малцинство во нашата земја).

Од друга страна, тука ќе го поставиме и прашањето кои инструменти ги има на располагање со кои што го гради и одржува Европската Унија својот кредибилитет кон третите земји?

Политиката за проширување денес важи за еден од најважните и најуспешните инструменти на надворешната и безбедносната политика на Европската Унија. Тоа што сè повеќе земји се стремат кон членство во ЕУ, ја истакнува нејзината огромна привлечност. Но, со приемот на нови членки се заоструваат проблемите во однос на можноста за дејствување и во него се крие ризикот на пренапрегање на интегративната заедница. Инструментите со кои располага Унијата, всушност се клучен фактор за активација и имплементација на нејзината надворешна политика, и тие воедно ја

²⁴ Smith, H.; European Foreign Policy: What it is and what it does?, 2002, Luto Press, London, page 54

претставуваат активната димензија на нормативната моќ на Унијата.²⁵ Врз основа на тоа, Унијата има на располагање широк спектар на инструменти од економска, културна, дипломатска и воена природа, кои се содржани во различни поглавја од договорите и кои, во зависност од конкретната иницијатива на надворешната политика, се применуваат засебно или во меѓусебна комбинација. Освен тоа, нивната примена во голема мера зависи од правилата и процедурите врз основа на кои се предводи и остварува секоја од тие политики, како и од потеклото на средствата одвоени за нејзино спроведување. Така, во однос на правилата и процедурите, активацијата на инструментите од областа на заедничката трговска политика, со оглед на тоа што потпаѓа под вообичаената легислативна постапка, се остварува преку Европската комисија – која се јавува како главен иницијатор во постапката, додека пак, активацијата на инструментите од областа на заедничката надворешна и безбедносна политика, се остварува по иницијатива и на Европската комисија и на земјите членки, со оглед на тоа што таа потпаѓа под ингеренции на меѓувладиниот метод.²⁶

Капацитетот за одбрана на политичките интереси на Унијата, како што се демократијата, човековите права, исто така расте во последните неколку години, особено преку употребата на склучување на специјални рамковни спогодби со клучните региони.²⁷ Ваквите експерименти би можеле да одат и подалеку кон создавање на зони на демократија, или барем на стабилност, во многу проблематични делови во светот.

Иако преговорите досега се воделе истовремено со повеќе земји и пристапот во голема мера бил унифициран, специфичностите кои произлегувале од поединечните случаи, во голема мерка ги прават посебни. Секоја земја, тргнувајќи од сопствените преференции и околности, од преговорите очекува различни резултати, но, Европската Унија е искусен и цврст преговарач. Флексибилноста и отстапките од страна на Унијата се минимални, бидејќи се работи за идни односи кои не се односи меѓу „нас“ (земјата кандидат) од една страна и „тие“ (ЕУ) од друга страна, туку односи на идните „ние“. Всушност, тоа е процес кога надворешните односи стануваат внатрешни што нив ги прави исклучително комплицирани и значајни.²⁸

Дополнително, отстапките подлежат на одобрување од сите постојни земји членки што придонесува да бидат сè помалку изгледни. Затоа, во суштина, ова не се вистински преговори, бидејќи една од страните – (страната на ЕУ), не прави отстапки. Сепак, квалитетната подготовка на стојалиштата придонесува кон добивањето на одобрување за транзициски период, одредени времиња дерогации и можност земјата да се прилагоди на новите состојби.²⁹

Откога домашните преференции за интеграција ќе се разјаснат, процесот се пренесува на меѓународната (ЕУ) сцена. Низ призмата на Моравчик, целокупната машинерија на Европската Унија оперира преку меѓувладини пазарења. Тука веќе станува збор за страната на понудата каде што државите преговараат околу нивните позиции кои се засновани на нивните интереси. Тука владите ги откриваат своите преференции во форма на побарувања во рамки на процесот на

²⁵ Крстевска-Никодиновска, А.; Гавриловиќ-Тушевска, Б; Кошевалиска, О.; Европска Унија: Право и политики, 2019 година, Центар за анализа на право и политики, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

²⁶ Ибид,

²⁷ Ibid, page 178

²⁸ В.Вајденфелд, В.Веселс, (2009), Прирачник за европска интеграција (EUROOPA VON A bis Z) Европа од А до Ш, Институт за европска политика, „Преговори за членство во Европската Унија“, Скопје јануари 2009

²⁹ Ибид,

пазарење и преку предлози за компромис. Следствено, калкулациите околу придобивките и губитоците се од суштинска важност, така што доколку интересите на една држава се компатибилни со предложените аранжмани и доколку придобивките се поголеми од губитоците, тогаш постои голема веројатност дека ќе произлезе определен договор.³⁰

Во овој контекст на меѓународно спогодување две димензии се од исклучителна важност: ефикасност и дистрибуција на придобивките.³¹ Првата димензија се однесува на меѓудржавната преговарачка ефикасност од аспект на постигнување на Парето ефикасност, т.е. во која мера државите успеваат да ги оптимизираат расположливите потенцијални договори. Втората димензија се однесува на меѓудржавната дистрибуција т.е. на кој начин бенефитите од меѓудржавната соработка се распределуваат помеѓу учесниците во спогодувањето преку што се дефинираат и победниците и губитниците од преговарачкиот процес. Она што е од суштинска важност е утврдувањето на основниот фактор кој ја овозможува ефикасноста и дистрибуцијата на придобивките на договорите кои ги постигнуваат владите на државите членки. Одговорот го нудат два спротивставени модели: супранационалната теорија на спогодување, која ја потенцира важноста на супранационалните актери во преговарачките процеси, и меѓувладината теорија на спогодување, која го потенцира влијанието на владите на државите членки.

Супранационалната (во суштина неофункционалистичка) теорија на спогодување се заснова на тезата за детерминантното влијание на супранационалните институции во постигнувањето на интеграциските придобивки кои се производ на меѓудржавното преговарање. Според овој теоретски модел, супранационалните институции имаат улога на непристрасен брокер без чијашто претприемничка иницијативност и медијаторска улога не би бил возможен успешен исход од меѓудржавните преговарачки процеси. Оттука причината за успехот на Европската Унија и сето она што ја издвојува Европската Унија од останатите меѓународни организации е токму постоењето на автономни супранационални актери. Основната претпоставка е дека преговарачките процеси не се состојат единствено од вквалкуирани стратегии на националните влади, туку тие вклучуваат и исходи кои претходно не биле планирани, а се резултат на широки и комплексни преговори околу меѓусебно поврзани прашања кои се познати како „пакет-спогодби“. Кога имаме едно такво премрежување на интереси и планирани и непланирани решенија, доколку се сака да се постигне финален договор, неопходен е круцијален придонес на супранационална организација каква што е Комисијата. Во еден таков контекст посебно е важна медијаторската улога на супранационалните актери во обезбедувањето на меѓудржавни компромиси. Така, Сандхолц и Зајсман укажуваат на супранационалната иницијатива како неопходен услов за интеграција.³²

Наспроти супранационалната теорија на спогодување, Моравчик ја промовира меѓувладината теорија на спогодување која го минимизира влијанието на супранационалните актери и се фокусира на дистрибуцијата на преговарачката моќ која е рефлексивна на природата и интензитетот на државните приоритети. Оваа дистрибуција не е воедначена и е условена од еден круцијален фактор

³⁰ Дамјановски, И.; Теории за европските интеграции, Правен Факултет “Јустинијан Први“, Универзитет Кирил и Методиј, Скопје, 2020 година стр. 123

³¹ Moravcsik, Andrew „De Gaulle between Grain and Grandeur: The Political Economy of French EC Policy 1958–1970“. (Part I и Part II). *Journal of Cold War Studies* Vol. 2 No.2, 2000, стр. 3–43 и Vol.2 No.3, 2000, стр. 4–68.

³² Sandholtz, Wayne. и Zysman, John. „1992: Recasting the European Bargain“. *World Politics*, Vol.42, 1989, стр. 95–128

преку кој се утврдува влијанието на државите, а кој теоријата за либерална меѓувладина соработка го нарекува „асиметрична меѓузависност“. Асиметричната меѓузависност претставува функција на интензитетот на државните приоритети. Интензитетот на преференциите на секоја држава е рефлексивна на желбата на соодветната држава за повеќе или помалку интеграција и мерка на вреднувањето која таа држава го дава на договорите кои се преговараат. Колку волјата на една држава за интеграција е поголема, толку државата ќе биде порасположена за давање отстапки.³³

И токму тука некаде во рамките на оваа теорија на спогодување може да ја ставиме и евроинтеграцијата на нашата земја. Имено, за фактички да се отворат преговорите, најпрво треба да заврши процесот на скрининг на нејзиното законодавство, а во меѓувреме земјата треба да го смени Уставот и во него да го вметне бугарското малцинство како нејзин конститутивен дел. Второто е клучен услов за почеток на преговорите. Во Македонскиот парламент нема двотретинско мнозинство за промена на Уставот (како што се бара од Скопје. Не само националистичката опозиција, туку и многу прозападни интелектуалци и политичари сметаат дека тоа само ќе отвори дополнителни апетити во Софија. Не е спорно самото наведување на Бугарите во Уставот, туку многу повеќе, сè друго што бара Бугарија од својот балкански сосед.

Големото мнозинство Македонци во Северна Македонија се навредени затоа што Бугарија не ги признава како нација и не го признава нивниот јазик. Со помош на Франција како претседавач со ЕУ и други европски земји, Бугарија успеа да го наметне своето непризнавање на идентитетските особености на Македонците како дефакто услов за напредок на Северна Македонија во ЕУ во Преговарачката рамка.³⁴

Дополнително, поради историскиот спор, Бугарија од 2019 година со вето постојано го блокира почетокот на пристапните преговори на Северна Македонија со ЕУ. Сега тој спор од билатерален, станува европски проблем.

Брзајќи да го оправда кандидатскиот статус за Украина и Молдавија и својата желба да се наметне како геополитички фактор во светло на руската агресија врз Украина, Брисел по секоја цена инсистираше Северна Македонија, а со неа и Албанија, токму сега да ги почнат преговорите за полноправно членство. Поголемите членки на ЕУ, како Франција и Германија (со голема поддршка од САД), извршија огромен притисок врз властите во Скопје да го прифатат предлогот иако тој првично беше отфрлен. Целта на ЕУ беше со ваквиот пристап да покаже дека сака да ги приближи земјите од Западниот Балкан кон себе и да ги отргне од влијанието на Русија. Но, резултатот е спротивен: драматичен раст на антиевропските чувства во Северна Македонија и раст на популарноста на националистичките и проруските партии во земјата. Со својата политика кон Северна Македонија, ЕУ практично си ја урниса довербата меѓу либералните и прозападни

³³ Дамјановски, И.; Теории за европските интеграции, Правен Факултет “Јустинијан Први“, Универзитет Кирил и Методиј, Скопје, 2020 година стр. 133

³⁴ Георгиевски, Б; ЕУ и Северна Македонија: Европскиот театар на апсурдот; Последна посета: 16.07.2023; линк: <https://www.dw.com/mk/%D0%B5%D1%83-%D0%B8-%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%98%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE-%D1%9C%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%82/a-62521771>

политичари и граѓани во земјата, а истовремено драматично им го намали легитимитетот на политичките партии кои досега промовираа проевропска политика.

Заклучок

Иако Европската Унија се разликува од сите други заедници и сојузи токму поради тоа што ја практикува нормативната и т.н. „мека“ моќ, сепак често пати токму таа моќ ги создава и главните предизвици со кои што се соочуваше оваа заедница, особено кога е во прашање процесот на проширување со нови земји членки во текот на преговорите. Иако има голем број на инструменти и алатки кои што ЕУ може да ги користи во сопственото позиционирање и градење на легитимитетот во меѓународните односи, сепак набљудувајќи го делувањето на Унијата, се издвојуваат две главни теории и тоа супранационалната теорија која што оди во прилог на легитимитетот и кредибилитетот на Унијата и теоријата на спогодување која што пак е се поприсутна во меѓународните односи, но и која што дозволува своите ставови да ги наметнуваат земјите членки на Унијата и дури и да доаѓаат во позиција на преговарачи кои што поставуваат дополнителни критериуми како што тоа е случајот со Бугарија во преговарачкиот процес на Северна Македонија со Унијата. Токму ваквите случаи од една страна и забрзаното темпо за членство на Украина, Грузија и Молдавија во ЕУ, од друга страна, влијаат негативно врз легитимитетот и кредибилитетот на Унијата на меѓународната политичка сцена. Конкретна перспектива за членство во ЕУ во моментот е долгорочна и неизвесна и без блокадата од Бугарија, зашто недостасува апсорпционен капацитет на ЕУ, и тоа пред сè – политички капацитет. Поради тоа, а и поради нарушениот кредибилитет во случајот со Македонија, ЕУ сега има ограничена трансформативна моќ кон државите кандидати.

Користена литература

1. Берлински процес 2022 година; Фондација Фридрих Еберт; Декември 2022 година, Линк: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/15369/16-2022-12.pdf>
2. Борел, Ж.; Европа ќе се наметне како регионален и глобален актер; Нова Македонија, Ноември, 2021; Линк: <https://novamakedonija.com.mk/mislenja/nas-stav/%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0-%D1%9C%D0%B5-%D1%81%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B5-%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD-%D0%B8/>
3. Bretherton C.; and Vogler J.; (2006), European Union as global actor , 2nd edition, London
4. Вајденфелд, В.; Веселс, В. (2009), Прирачник за европска интеграција (EUROAPA VON A bis Z) Европа од А до Ш, Институт за европска политика, „Преговори за членство во Европската Унија“, Скопје јануари 2009
5. Георгиевски, Б; ЕУ и Северна Македонија: Европскиот театар на апсурдот; Последна посета: 16.07.2023; линк: <https://www.dw.com/mk/%D0%B5%D1%83-%D0%B8-%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%98%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE->

[%D1%9C%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%82/a-62521771](#)

6. Дамјановски, И.; Теории за европските интеграции, Правен факултет “Јустинијан Први“, Универзитет Кирил и Методиј, Скопје, 2020 година
7. Државен Завод за Статистика, Резултати од попис 2021; <https://popis2021.stat.gov.mk/>
8. Евротинк, Евроентузијазмот во слободен пад: Анкетно истражување ЕВРОМЕТАР, декември 2022, <http://eurothink.mk/2023/04/10/evroentuzijazmot-vo-sloboden-pad-anketno-istranzuvanje-evrometar-dekemvri-2022/>
9. Институт за Европска Политика, Дебата: Граѓаните сакаат во ЕУ, но евроскептицизмот расте поради односот на Унијата кон земјава; Линк: <https://epi.org.mk/post/24468>
10. Кордалов, Б.; Проширувањето и членството во ЕУ треба да се пренесе на вистинскиот начин пред граѓаните; Декември 2022, Линк: <https://lokalno.mk/category/intervjua/>
11. Крстевска-Никодиновска, А.; Гавриловиќ-Тушевска, Б; Кошевалиска, О.; Европска Унија: Право и политики, 2019 година, Центар за анализа на право и политики, Универзитет “Гоце Делчев“, Штип
12. Крстевска-Никодиновска, А. “Европската Унија во меѓународните односи: помеѓу теориите за меѓународни односи и теориите за заговор“; УГД, Зборник, 2014
13. Крстевска, Никодиновска, А.; Концептот на нормативна моќ на Европската Унија; Зборник на УГД, 2010, Линк: <https://js.ugd.edu.mk/index.php/YFL/article/view/199/199>
14. Марковиќ, Данило; Глобализација и идентитети, Српска академија образовања, Београд (2013)
15. Martin, L.; Acting as one: EU as a global actor, 2021; Retrieved: <https://futureu.europa.eu/el/processes/EUInTheWorld/f/16/proposals/192>
16. Moravcsik, Andrew „De Gaulle between Grain and Grandeur: The Political Economy of French EC Policy 1958–1970“. (Part I и Part II). Journal of Cold War Studies Vol. 2 No.2, 2000
17. Nye, Joseph S. (2022), Whatever happened to soft power, Aspistrategist, <https://www.aspistrategist.Org.au/whatever-happened-to-soft-power/>
18. Наумовски, Васко (2007), Институционалниот динамизам на Европската Унија и проширувањето со државите од Западен Балкан, Универзитет Св. Кирил и Методиј – Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први, Скопје
19. Петрушевска Т.; Наумовски, В.; Степаноска-Апостоловска, М.; Европски интеграции, (2020 година) Конрад Аденауер, 2020 година
20. Радио Слободна Европа; Францускиот предлог помина во Собрание и во Влада; <https://www.slobodnaevropa.mk/a/31946349.html>
21. Рунчева, Христина; (2012) Правната природа на Европската Унија – помеѓу држава и политички систем, Докторска конференција, Универзитет Св. Кирил и Методиј, Скопје
22. Sandholtz, Wayne. И Zysman, John. „1992: Recasting the European Bargain“. World Politics, Vol.42, 1989
23. Smith, H.; European Foreign Policy: What it is and what it does?, 2002, Luto Press, London
24. Solana, H.; A dose of euro realism, https://www.realclearworld.com/2021/08/28/a_dose_of_eurorealism_792043.html
25. Хил, К.; и Смит, М.; Меѓународните односи и Европската Унија; Oxford University Press, 2011
26. Van Ham, Peter (2014), “Social power in public diplomacy” in Zaharna, R.S., Arsenault, A., and Fisher, A. Eds. Relational, networked and collaborative approaches to public diplomacy, London: Routledge
27. WHITMAN, Richard G.: “The International Identity of the European Union: Instruments as Identity” in LANDAU, Alice and WHITMAN, Richard G. (ed) Rethinking the European Union. Institutions, Interests and Identities, Macmillan Press Ltd, Basingstoke, 1997